

zania się pięćdziesiątego tomu wydawanej przez siebie serii przekładowej Pism Starochrześcijańskich Pisarzy. Wskazano wreszcie na to, że w planowanym sympozjum powinny przeważać referaty specyficznie translatorsko-patrystyczne a nie referaty językoznawczo-filologiczne, choć jeden czy drugi referat tego typu będzie nieodzowny.

Przebieg omówionego spotkania został na zakończenie Sympozjum "Święty Augustyn w 1600 rocznicę chrztu" zreferowany przez przewodniczącego zebrania obradującemu gremium.

Michał Kaczmarkowski - Lublin

2. SNY, WIZJE I PROROCTWA W CHRZEŚCIJAŃSTWIE STAROŻYTNYM

W dniach 5 - 7 maja 1988 r. odbyło się w Rzymie, w Instytucie Patrystycznym "Augustinianum", międzynarodowe sympozjum naukowe na temat: "Sny, wizje i prorocтва w chrześcijaństwie starożytnym" /Sogni, visioni e profezie nell'antico cristianesimo/, będące XVII już z kolei tradycyjnymi Dniami Augustiańskimi^x. Spotkanie zgromadziło ponad 200 profesorów i badaczy antyku chrześcijańskiego z kościelnych i państwowych uniwersytetów nie tylko Włoch /ponad 80% uczestników/, ale i Anglii, Belgii, Francji, Niemiec i Polski. Sympozjum otworzył nowy rektor Instytutu prof. Vittorino Grossi, który po pozdrowieniu zebranych wezwał ich m.in. do uczczenia chwilą modlitewnej ciszy trzech zmarłych w ostatnim okresie profesorów "Augustinianum": A. Trapègo, J. Gribomonta i J.M. Saugeta.

-----
x Por. niektóre bieżące informacje na temat tego sympozjum: A. Di Bernardino, Un convegno all'"Augustinianum". Sogni e profezie nell'antico cristianesimo, OsRom 128/1988/ nr 104 /5 V/ s. 3; Convegno: Sogni e profezie nei primi secoli, "Avvenire" 21/1988/ nr 99/5 V/ s. 11; In margine al XVII incontro di studi sull'antichità cristiana. Visioni e profezie che orientarono le coscienze, OsRom 128/1988/ nr 115/16 V/, s. 3.

Podczas obrad, odbywających się równoległe w dwóch sekcjach /A i B/, wygłoszono 40 referatów /30 min./ i komunikatów /15 min./, w których starano się wyświetlić rolę snów i wizji nie tylko w literaturze patrystycznej, ale i we wczesnochrześcijańskiej ikonografii, epigrafii, prawodawstwie od II do VI wieku. Sny i widzenia bowiem, aczkolwiek przez starożytne władze kościelne niechętnie widziane, a nawet zdecydowanie na równi z praktykami pogańskimi potępiane /por. Concilium Ancyranum can. 23, ex interpretatione Isidorii Mercatoris, Mansi II 534/, zajmują pokaźne miejsce w literaturze patrystycznej, szczególnie hagiograficznej /por. sny św. Perpetuy, Hieronima, Moniki, Boecjusza, królewskie sny Konstantyna W. i Teodozjusza, teoretyczne uwagi na ich temat u Tertuliana, De anima 46-49 i Orygenesesa, Contra Celsum I 46 i 48, a później u Grzegorza z Nyssy, Augustyna, Ewagriusza Pontyjskiego, Grzegorza W. i Izydora z Sewilli/ i budzą coraz większe zainteresowanie we współczesnej historiografii, o czym świadczy rosnąca liczba poświęconych im publikacji. Zjawiskom tym poświęcono więc specjalne sympozjum, poruszające wiele zagadnień zarówno natury ogólnej, dotyczącej starożytnej oniologii chrześcijańskiej, na której temat wypowiedzieli się wieloletni badacze tej problematyki, a mianowicie: P. Sini-scalco /por. Pagani e cristiani antichi di fronte all'esperienza di sogni e visioni, w: I linguaggi del sogno, Firenze 1984, 143-162/, D. Devoti /por. Sogno e conversione nei Padri: considerazioni preliminari, "Augustinianum" 27/1987/ 101-136/ i M. P. Ciccarese /por. Visioni dell'aldilà in Occidente. Fonti modelli testi, a cura di..., Firenze 1987, ss. 478/, a zaproszeni J. S. Hanson /por. Dreams and Visions in the Graeco-Roman World and Early Christianity, w: Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt, Bd. 23/2, Berlin 1980, 1395-1427/ i J. Amat /por. Songes et vision, L'au-delà dans la littérature latine tardive, Paris 1985/ nie przyjechali, jak i ukazujące rolę snów i wizji u poszczególnych wczesnochrześcijańskich autorów lub w różnorodnych gatunkach piśmiennictwa patrystycznego. Ponieważ materiały tegoż sympozjum zostaną wkrótce opublikowane w całości w 1-2 zeszytach "Augustinianum" 1989 r., ograniczymy się więc jedynie do wymienienia tytułów prelekcji.

5 maja

Prof. Paolo Siniscalco /Università di Roma "La Sapienza"/, Origine e caratteri dei sogni e visioni nel primo cristianesimo; prof. Domenico Devoti /Università di Torino/, Alle origini dell'oniromanzia cristiana. Tertulliano, De anima 45-49; prof. Salvatore Pricoco /Università di Catania/, Apollo clario e didimeo in Lattanzio.

Sekcja A

Prof. Caroline P. Bammel /Cambridge University/, "Viel mehr, dass ihr weissagt". 1. Kor 14, 5 in der patristische Exegese; prof. Ernst Bammel /Institutum Judaicum, Münster/, Vision und Deutung im Urchristentum; prof. Josef Frickel /Graz Universität/, Note sulla demonologia di Ippolito di Roma; dr Claudio Anselmetto /Turyn/, La funzione del sogno nell'epistolario di S. Cipriano; prof. Pier Angelo Gramaglia /Facoltà teologica di Torino/, Sogni e visioni nell'epigrafia africana.

Sekcja B

Prof. Bogdan Cześn /Papieski Wydział Teologiczny w Poznaniu/, L'interpretazione delle profezie nella controversia tra montanisti e antimontanisti; prof. Michael Mees /Seraphicum, Roma/, Profezie e visioni nel Pastore di Erma; dr Giovanni Casadio /Università del Sacro Cuore-Milano/, Visione e sogno in Marco il Mago e Mani l'Apostolo di Cristo; dr Gian Maria Vian /Università di Roma "La Sapienza"/, L'interpretazione del sogno di Giacobbe.

6 maja

Sekcja A

Prof. Giovanni Filoramo /Università di Torino/, Il problema della visione nei testi gnostici; prof. Zvi Malachi /Habermann Institute - Israel/, Visions in the Nag Hammadi Texts and Their Jewish Parallels; dr Teresa Sardella /Università di Catania/, Prognosis e mantiké in Origene; prof. Vittorino Grossi /Pontificia Università Lateranense/Augustinianum/, Profeta e pro-

fezia nelle collezioni eresiologiche latine /sec. III-V/; F.E. Consolino /Università di Siena/, Sogni e visioni nell'agiografia tardoantica; prof. Thomas Špidlík /Pontificio Istituto Orientale, Roma/, Sogno e realtà visibile nel pensiero di S. Basilio; prof. Lorenzo Perrone /Università di Pisa/, Dissenso dottrinale e propagazioni visionarie. La pleroforia di Giovanni di Maiuma; prof. Enrico Norelli /Université de Genève/, Pietro il visionario; prof. G. Sanders /Gent Universität/, Il desiderio di "rivedere": Te ostende videri /CLE 542, 5/ - vultum liceat videre sopore /ILCV 3459, 2/.

Sekcja B

Prof. F. Corsaro /Università di Catania/, Sogni e visioni nella teologia della vittoria di Costantino e Licinio; dr Elena Giannarelli /Università di Firenze/, Sogni e visioni dell'infanzia nelle biografie dei santi /secoli IV-V/: fra tradizione classica e innovazione cristiana; prof. Johannes Irmscher /Akademie - Berlin/, Die Bewertung der Johannes-Apokalypse in der Alten Kirche; prof. Pierre Maraval /Université de Strasbourg/, Visions et songes comme modes d'invention des reliques; prof. Francesco Scorza Barcellona /II Università di Roma/, Sogni e visioni nella più recente letteratura martirologica africana; prof. E. Livrea /Università di Firenze/, La visione di Doroteo /P. Bodmer 29/; prof. G. Rinaldi, Sogni e sognatori, visioni e visionari biblici nei polemisti anticristiani; prof. Ubaldo Pizzani /Università di Perugia/, Appunti sul profetismo augusteo nell'interpretazione di Orosio; dr Zina Zangara /Università di Torino/, Sulle apparizioni dei morti in età agostiniana; dr Elena Zocca /Università di Roma "La Sapienza"/, Le visioni nei Sermones de sanctis di s. Agostino.

7 maja

Sekcja A

Dr Vincenza Milazzo /Università di Catania/, Sogni e visioni nella merovingia Vita Rutilulae; dr Myla Perraymond /Università di Roma "La Sapienza"/, Alcune visioni nell'arte cristiana antica: Abramo, Giacobbe, Ezechiele, Felicita e Perpetua, Pastore di Erma.

Sekcja B

Prof. Antonio Quacquarelli /Università di Roma "La Sapienza"/, Il sogno di Boezio; dr Dorothea Weber /Universität, Wien/, Revelatio reliquiarum S. Stephani; dr Giuseppe De Spirito /Rzym/, La cosiddetta "visio" di Giuseppe nell'arco di S. Maria Maggiore a Roma; prof. Costantino Cariello /Liceo di Battipaglia/, L'al di là /Odissea 11 e 24; Gregorio Magno, Dialoghi 4, 37-38; prof. Alba Maria Orselli /Università di Bologna/, Regalità e profezie nella storiografia cristiana dei secoli V e VI; prof. Maria Pia Ciccarese /Università di Roma "La Sapienza"/, La genesi letteraria della visione dell'aldilà: Gregorio Magno e le sue fonti.

Na sympozjum był tym razem, jak można było zauważyć, również akcent polski. Ks. dr Bogdan Czesz, profesor patrologii na Fakultecie Papieskim w Poznaniu, wygłosił po włosku referat na temat interpretacji prorocत्व w sporach montanistycznych; po zakończeniu zaś spotkania, 7 maja 1988 r. podał w Radiu Watykańskim następującą informację:

"Instytut Patrystyczny "Augustinianum", w którego murach wykształciło się już wielu patrologów, w tym także kilku aktualnych wykładowców patrologii w Polsce, zwyczajem lat poprzednich zorganizował także w tym roku kolejne XVII już sympozjum, które rozpoczęło się w czwartek 5 maja i w dzisiejszą sobotę dobiegło końca. Sympozja te stanowią już pewną tradycję zainicjowaną w 1972 roku. Biorą w nim udział uczeni zarówno z Włoch, jak i z zagranicy, którzy każdego roku podejmują inną tematykę, proponowaną przez komitet organizacyjny, dotyczącą Ojców Kościoła i starożytności chrześcijańskiej. Wśród tematów już poruszanych znalazły się m.in. eschatologia Ojców Kościoła, ich nauka o Duchu Świętym w pierwszych trzech wiekach Kościoła, jak również problem apokryfów, czy też wpływu Starego Testamentu i judaizmu w ogóle na wczesną literaturę chrześcijańską.

Temat kończącego się dziś sympozjum brzmiał: "Sny, wizje i prorocत्व w starożytnym chrześcijaństwie". Jest rzeczą godną uwagi, że starożytni chrześcijanie przywiązywali do powyższych zjawisk duże znaczenie, co pozostawiło trwałe ślady zwłaszcza w literaturze hagiograficznej, powstałej nawet w późniejszym okresie. Istnieje podwójne źródło zainteresowania się starożytnymi snami, wizjami i prorocत्वami. Pierwszym z nich była Biblia, gdzie zwłaszcza w Starym Testamencie właśnie za pośrednictwem pro-

roctw dokonywały się zapowiedzi przyjścia Chrystusa i realizacji ekonomii zbawienia. Rozwój form profetycznych odnajdujemy w Apokalipsie. W śnie otrzymuje polecenie również św. Józef, a biblijna drabina Jakubowa stanowi treść wizji Perpetuy przed męczeństwem. Drugie źródło - to niewątpliwie dziedzictwo hellenizmu, które ciąży w sposób znaczący na sposobie myślenia starożytnych chrześcijan.

Prelegenci analizując powyższe zjawiska w świetle dostępnych przekazów patrystycznych, starali się nie tylko zreferować tematykę, ale próbowali także znaleźć odpowiedź na pytanie, na jakiej bazie zrodziły się błędne linie interpretacyjne, które w gruncie rzeczy oznaczały odejście jeszcze w starożytności chrześcijańskiej od wzorców biblijnych /np. powstały w 2. poł. II wieku montanizm/.

Obrady sympozjum toczyły się w dwóch równoległych sekcjach, na których patrologowie z Włoch, Niemiec, Francji, Belgii, Wielkiej Brytanii i z Polski /mówiący te słowa/ wygłosili 40 referatów i komunikatów".

Ks. Stanisław Longosz - Lublin

3. WYKŁADY PUBLICZNE Z DZIEDZINY ANTYKU CHRZEŚCIJAŃSKIEGO

W 1. poł. 1988 r. Międzywydziałowy Zakład Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL rozpoczął pod patronatem Towarzystwa Naukowego KUL serię wykładów publicznych na temat wybranych zagadnień ze starożytności chrześcijańskiej. Wykłady, ilustrowane często kolorowymi przezroczami, prowadzone przez dobranych specjalistów od wyselekcjonowanych tematów, odbywały się w trzecie środy miesiąca o godz. 18⁰⁰ w Starej Aulii KUL przy Al. Racławickich 14. Poruszana problematyka, tym razem raczej ogólna i wprowadzająca, rozreklamowana na specjalnie przygotowanych afiszach i w ogłoszeniach parafialnych w ponad 30 miejscach Lublina, spotkała się z wyjątkowo dużym zainteresowaniem i gromadziła zazwyczaj pełną aulę słuchaczy.

Oto tematy prelekcji:

1. Ks. bp doc. dr hab. Jan Śrutwa - W poszukiwaniu grobu św. Piotra /13 I/,
2. Prof. dr hab. Barbara Filarska - Kościół katakumb /17 II/,
3. Ks. dr Stanisław Longosz - Ojcowie naszej wiary /16 III/,